MÕNDA TARTU ÄRILAST JA ÄRIDEST.

E. Klausson.

Prof. E. Kant oma ühe töö sissejuhatuses märgib, et senini asulageograafiliste uurimuste juures on olnud uurimisobjektiks just asulate asendite uurimine, nende kliimaliste, maastikuliste ja teiste põhjuste uurimine, mis põhjustab asula, resp. linna tekkimist teatavasse paika, samuti on olnud teoksil ka nende üksikute linnade suhete ja sõltumuste uurimine. Seega on olnud meil päevakorras enam-vähem ajaloolise materjali töötlemine, kusjuures hoopis vähem on pööratud tähelepanu olevikulise materjali, s. o. linna kui organismi uurimisele, tutvumisele tema olevate funktsioonidega ja erisuguste vormidega.

Käesolevas artiklis püüab autor esitada linnalise asula ühe ilmestusteguri — äristiku levimise analüüsi, vaadeldes äride paiknemist üksikuis linna osistes ja püüdes selgitada neid põhjusi ja mõjusid, mis tingivad erisuguse paiknemistiheduse, s. o. koondumise ja hajumise.

ÄRIDE LEVINGU ELEMENDID.

Tavalisem linna põhiplaan kujutab sõõri, milline kujund on kõige otstarbekam väljudes nii kaitse kui ka soodsaima seesmise ruumi kasutamise vaatekohalt. Ka laienemisel säilitab linn oma sõõritaolise kuju, uue kontsentrilise ringi liitudes eelmistele. Loomulikult selline sõõrikujuline põhipilt pole alati lõplikult välja kujunenud, leides sageli takistusi looduslikes tõkkeis, nagu veekogud, sood, järsandikud jne.

Sõõrikujulise põhipildi juures omab erilist tähtsust sõõri keskpunkt, tsentrum. Ta kujutab endast eelistatud kohta, kuna ta oma asukohalt on kõikidele sõõriosadele kõige lähemal, seega esitades maksimaalse kättesaadavusega punkti. Kohl teeb siit järelduse: „Mida lähemal linnakeskusele, tema hinge asupaigale, seda suurem on majade tihedus, seda kallimad on maahinnad, seda kitsamad tänavad ja kõrgemad majad“. Kõik suundub sellele, et püütakse võimalikult ökonoomselt kasutada seda väärtuslikku pindala.

Tartu IV, lk. 266